

บทที่ 5

สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

การศึกษากลุ่มอ้างอิงและการ เปลี่ยนกลุ่มอ้างอิงของอาจารย์ในมหาวิทยาลัยศึกษา เฉพาะกรณีอาจารย์ในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ เป็นกลุ่มตัวอย่างจำนวน 268 คน โดยแบ่งเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ 1 ได้แก่ อาจารย์ที่จบปริญญาโทและ/หรือ ปริญญาเอกจากมหาวิทยาลัยอื่น แล้วมาเป็น อาจารย์ในสถาบัน เดิมที่จบปริญญาตรี มีจำนวน 85 คน กลุ่มที่ 2 ได้แก่ อาจารย์ที่จบปริญญาตรี ที่หนึ่งแล้วมาทำการสอนอีกที่หนึ่ง หรือจบปริญญาตรีที่หนึ่งแล้วต่อปริญญาโทและ/หรือ เอก แล้วมา ทำการสอนอีกที่หนึ่ง มีจำนวน 109 คน กลุ่มที่ 3 ได้แก่ อาจารย์ที่เคยเป็นอาจารย์ในมหาวิทยาลัย อื่นหรือรับราชการหน่วยราชการอื่นมาก่อน แล้วโอนมาเป็นอาจารย์ในสถาบันปัจจุบัน มีจำนวน 74 คน ผลการศึกษาครั้งนี้สรุปได้ดังนี้

1. ข้อสรุปลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

สำหรับอาจารย์ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ เป็นอาจารย์ชาย 94 คน อาจารย์หญิง 174 คน โดยมีภูมิลำเนาอยู่ในกรุงเทพฯ 143 คน ต่างจังหวัด 125 คน ส่วนใหญ่แล้วมีระยะเวลาที่รับราชการเป็นอาจารย์ในมหาวิทยาลัยปัจจุบัน ตั้งแต่ 11 ปีขึ้นไป มากที่สุด คือ คิดเป็นร้อยละ 52.99 หรือ 142 คน สำหรับระดับการศึกษานั้น ระดับปริญญาตรี อาจารย์ส่วนใหญ่จบจากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ คือ คิดเป็นร้อยละ 36.9 หรือ 99 คน ใน ระดับปริญญาโท และปริญญาเอก อาจารย์ส่วนใหญ่จบจากต่างประเทศ คือ คิดเป็นร้อยละ 63.1 หรือ 169 คน ในระดับปริญญาโท ร้อยละ 38.1 หรือ 102 คน ในระดับปริญญาเอก

สำหรับอาจารย์ในกลุ่มที่ 3 นั้น ระยะเวลาที่รับราชการในหน่วยราชการ อื่นมาก่อน ส่วนใหญ่อยู่ในระยะเวลา 1-10 ปี คือ คิดเป็นร้อยละ 82.0 หรือ 41 คน ส่วน ระยะเวลาที่รับราชการในมหาวิทยาลัยอื่นมาก่อน ส่วนใหญ่อยู่ในระยะเวลา 1-10 ปี คือ คิดเป็น ร้อยละ 70.8 หรือ 17 คน

2. ความผูกพันทางจิตใจในระดับต่าง ๆ กับสถาบัน เดิมและสถาบันปัจจุบัน

สำหรับกลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 3 เมื่อพิจารณาถึงความผูกพันทางจิตใจกับสถาบันที่เรียนจบระดับปริญญาตรีทั้งในระดับสูงและระดับปานกลางแล้ว พบว่า มีสัดส่วนใกล้เคียงกัน แสดงว่าอาจารย์ทั้ง 2 กลุ่ม ส่วนใหญ่มีกลุ่มอ้างอิงได้แก่ มหาวิทยาลัย คณะวิชาที่สังกัดเท่านั้น และมีเพียงเล็กน้อยเท่านั้นที่จัดได้ว่าไม่มีกลุ่มอ้างอิง (ผู้ตอบที่มีความผูกพันทางจิตใจกับสถาบัน เดิมต่ำ มีสัดส่วนเพียงเล็กน้อยเท่านั้น)

เมื่อแยกพิจารณาเป็นรายกลุ่ม สำหรับผู้ตอบในกลุ่มที่ 1 สัดส่วนของผู้ตอบที่มีความผูกพันทางจิตใจในอดีตกับสถาบัน เดิมที่จบปริญญาตรีในระดับต่าง ๆ เมื่อเทียบกับความผูกพันทางจิตใจที่มีต่อสถาบันที่ตน เรียนต่อระดับปริญญาโท/ เอกแล้ว พบว่าในอดีตส่วนใหญ่ยังคงมีความผูกพันทางจิตใจอยู่กับสถาบันที่ เรียนจบปริญญาตรีอย่างเหนียวแน่น ส่วนผู้ตอบในกลุ่มที่ 2 ไม่มีข้อมูลแสดงความผูกพันทางจิตใจกับสถาบันอื่นหลังจากจบปริญญาตรีแล้ว สำหรับผู้ตอบในกลุ่มที่ 3 นั้นพบว่า ในอดีตมีความผูกพันทางจิตใจอยู่กับสถาบันที่จบปริญญาตรี เป็นอย่างมาก เช่นเดียวกับกลุ่มแรก

ส่วนความผูกพันทางจิตใจกับสถาบันปัจจุบัน ผู้ตอบทั้ง 3 กลุ่มมีความผูกพันทางจิตใจกับสถาบันที่สอนอยู่ในปัจจุบัน ในระดับใกล้เคียงกัน และมี เป็นส่วนน้อยที่มีความผูกพันทางจิตใจอยู่ในระดับต่ำ ดังนั้นจึงถือได้ว่า มหาวิทยาลัยที่ผู้ตอบสังกัดอยู่ในปัจจุบัน เป็นกลุ่มอ้างอิงของผู้ตอบ เป็นส่วนใหญ่

3. ประเภทของกลุ่มอ้างอิงของผู้ที่มีความผูกพันทางจิตใจในระดับสูงและปานกลาง กับสถาบันปัจจุบัน

ผู้ตอบทั้ง 3 กลุ่มที่มีกลุ่มอ้างอิงมากกว่า 1 กลุ่ม (ทั้งมหาวิทยาลัย คณะ และ เพื่อนอาจารย์) มีจำนวนและสัดส่วนสูงกว่าผู้ตอบที่มีกลุ่มอ้างอิงเพียงกลุ่มเดียวอย่างท่วมท้น และ สัดส่วนของผู้ตอบที่มีจำนวนกลุ่มอ้างอิงมากที่สุด (ทั้งมหาวิทยาลัย คณะ และ เพื่อนอาจารย์) ก็สูงอย่างท่วมท้น สูงกว่าสัดส่วนของผู้ตอบที่มีกลุ่มอ้างอิงเพียง 2 กลุ่มและกลุ่มเดียวเช่นกัน และถ้าพิจารณาต่อไปอีกจะพบว่า มหาวิทยาลัยเป็นกลุ่มอ้างอิงที่สำคัญที่สุดในทุก ๆ กลุ่ม

4. ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่าง ๆ กับความผูกพันทางจิตใจของอาจารย์

ในมหาวิทยาลัย

ปัจจัยแรก คือ ระยะเวลาที่สอนในสถาบันปัจจุบัน พบว่า ไม่ได้ก่อให้เกิดความผูกพันทางจิตใจหรือทำให้สถาบันที่สังกัดอยู่ในปัจจุบันกลายเป็นกลุ่มอ้างอิงขึ้นมาได้ในผู้ตอบทั้ง 3 กลุ่ม

เมื่อพิจารณาเฉพาะกลุ่มที่ 3 โดยเพิ่มระยะเวลาที่เคยรับราชการหน่วยงานอื่นก่อนที่จะโอนมาหรือระยะเวลาที่สอนในมหาวิทยาลัยอื่นมาก่อนก็ปรากฏว่า ไม่มีอิทธิพล เช่นเดียวกับระยะเวลาที่สอนในสถาบันปัจจุบัน

ดังนั้น ระยะเวลาที่สอนในสถาบันปัจจุบัน ระยะเวลาที่เคยรับราชการ หน่วยงานราชการอื่นก่อนที่จะโอนมา หรือระยะเวลาที่สอนในมหาวิทยาลัยอื่นมาก่อน จึงไม่มีความสัมพันธ์กับความผูกพันทางจิตใจกับสถาบันปัจจุบัน

ปัจจัยที่สอง คือ ระดับการรับรู้การยอมรับนับถือจากผู้บริหารและเพื่อนร่วมงาน พบว่า มีความสัมพันธ์เพียงพอที่จะก่อให้เกิดกลุ่มอ้างอิงทั้ง 3 กลุ่ม อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Leonard Broom (1981), Robert E. Clark (1972), Harry C. Bredemeier and Richard M. Stephenson (1964), Herbert Kelman¹, Ruth E. Hartley² ซึ่งสรุปได้ว่า การที่บุคคลต้องการการยอมรับจากกลุ่มทั้งโดยนับและโดยเปิดเผยนั้น เปรียบเสมือนเงื่อนไขของการยอมรับที่สมาชิกต้องยอมรับบรรทัดฐาน มาตรฐาน และค่านิยมของกลุ่ม ยิ่งภายในกลุ่มมีแรงกระตุ้นมาก แรงดึงดูดใจ และรางวัลมาก บุคคลก็จะปรับความคิด ค่านิยมและพฤติกรรมของตนเองให้สอดคล้องกับบรรทัดฐานของกลุ่มมากเท่านั้น ฉะนั้นการที่บุคคลได้รับการยอมรับนับถือจากผู้บริหารและเพื่อนร่วมงาน ก็เท่ากับเป็นการยอมรับบรรทัดฐานของกลุ่มด้วย

¹อ้างใน Robert E. Clark, op. cit., p. 19.

²อ้างใน Eleanor E. Maccaby, Theodore M. Newcomb and Eugene L. Hartley editorial committee, op. cit., p. 19-21.

ปัจจัยที่สาม คือ ความถี่ของการปฏิสังสรรค์กับเพื่อนร่วมงาน พบว่า มีความสัมพันธ์เพียงพที่จะก่อให้เกิดกลุ่มอ้างอิงเฉพาะในกลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 2 อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Bales, Homans and Whyte¹, Newcomb, Thibaut and Kelley² ซึ่งสรุปได้ว่า เมื่อปัจเจกชนได้เข้ามาเข้าร่วมกลุ่มแล้ว ก็จะมีการปฏิสังสรรค์กับกลุ่มคนต้องการเป็นสมาชิกโดยการกระทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกัน ซึ่งการปฏิสังสรรค์ทางด้านร่างกายทางวาจา หรือทางจิตใจก็ตาม เมื่อการปฏิสังสรรค์ได้ผ่านไปแล้ว การปฏิสังสรรค์นั้นก็ก่อให้เกิดความรู้สึกในการอ้างอิงเลียนแบบพฤติกรรมซึ่งกันและกัน ถ้าเห็นว่าการอ้างอิงนั้นมีรางวัลหรือมีค่าสำหรับเขา เขาก็จะแสดงพฤติกรรมในการอ้างอิงบ่อยครั้งขึ้น อย่างไรก็ตาม ความผูกพันทางจิตใจก็น่าจะเป็นตัวกำหนดความถี่ของการปฏิสังสรรค์ได้เช่นเดียวกัน

สำหรับกลุ่มที่ 3 นั้น ความถี่ของการปฏิสังสรรค์กับเพื่อนร่วมงาน ไม่มีความสัมพันธ์เพียงพที่จะก่อให้เกิดกลุ่มอ้างอิง อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

ปัจจัยสุดท้าย ก็คือ ระดับการรับรู้เรื่องชื่อเสียงของสถาบันที่สอนอยู่ในปัจจุบัน พบว่า ก่อให้เกิดกลุ่มอ้างอิงเฉพาะในกลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 3 อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ปัจจัยนี้มีความสัมพันธ์กับความผูกพันทางจิตใจกับสถาบันปัจจุบัน และถึงแม้ว่าปัจจัยนี้ไม่เคยมีผู้ใดศึกษากันมาก่อน แต่ระดับความสัมพันธ์ที่พบก็สูงพอที่จะทำให้เชื่อได้ว่าการรับรู้ในเรื่องชื่อเสียงของสถาบันที่สอนอยู่ในปัจจุบันมีอิทธิพลเพียงพที่จะทำให้เกิดกลุ่มอ้างอิงได้

แต่สำหรับในกลุ่มที่ 2 แล้ว ปัจจัยนี้ไม่มีความสัมพันธ์เพียงพที่จะก่อให้เกิดกลุ่มอ้างอิงได้ อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

¹อ้างอิงใน เพ็ญพักตร์ ทองแท้, "การศึกษาเปรียบเทียบค่านิยมเฉพาะเรื่องในทางวิชาชีพหลังคมสงเคราะห์ระหว่างมัธยมศึกษาทางสังคมสงเคราะห์กับนักศึกษาสังคมสงเคราะห์วิชาชีพ," น. 5.

²อ้างอิงใน Robert E. Clark, op. cit., p. 38.

5. ผู้ซึ่งเคยมีสถาบันเดิม เป็นกลุ่มอ้างอิง ปัจจุบันก็ยังคงมีสถาบัน เดิม เป็นกลุ่มอ้างอิง
จำแนกตามลักษณะของกลุ่ม

เมื่อพิจารณาผู้ตอบทั้ง 3 กลุ่ม พบว่า ผู้ตอบส่วนใหญ่ยังคงมีสถาบัน เดิม เป็นกลุ่ม
อ้างอิงเดิม และในขณะที่เดียวกันก็มีสถาบันปัจจุบัน เป็นกลุ่มอ้างอิงด้วย เมื่อแยกพิจารณาตาม
ลักษณะกลุ่ม จะเห็นว่า ผู้ตอบในกลุ่มที่ 1 มีผู้ที่ยังคงมีกลุ่มอ้างอิงเดิม 89.4% โดยแยกพิจารณา
ลักษณะการยอมรับบรรทัดฐานเดิมมี 96.4% ความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับคนภายนอกเดิมมี 92.9%
สำหรับผู้ตอบในกลุ่มที่ 2 มีผู้ที่ยังคงมีกลุ่มอ้างอิงเดิม 5.5% เมื่อแยกพิจารณาลักษณะการยอมรับ
บรรทัดฐานเดิมมี 91% ความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับคนภายนอกเดิมมี 87.2% ความภาคภูมิใจใน
กลุ่มอ้างอิงเดิมมี 86.3% สำหรับผู้ตอบในกลุ่มที่ 3 ผู้ที่ยังคงมีกลุ่มอ้างอิงเดิม 28.4% เมื่อ
เปรียบเทียบกับสถาบันที่เคยทำงาน เมื่อแยกพิจารณาตามลักษณะการยอมรับบรรทัดฐานมี 93.2%
ความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับคนภายนอกมี 85.1% สำหรับผู้ตอบในกลุ่มที่ 3 ผู้ที่ยังคงมีกลุ่มอ้างอิงเดิม
ที่เป็นสถาบันที่เคยทำงานมี 12.2% เมื่อเปรียบเทียบกับสถาบันปัจจุบัน เมื่อแยกพิจารณาตาม
ลักษณะการยอมรับบรรทัดฐานมี 79.7% ความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับคนภายนอกมี 55.4% ความภาค
ภูมิใจในกลุ่มอ้างอิงเดิมมี 82.4% การปรึกษาเรื่องส่วนตัวกับกลุ่มอ้างอิงเดิมมี 71.7% สำหรับ
ผู้ตอบในกลุ่มที่ 3 ผู้ที่ยังคงมีกลุ่มอ้างอิงเดิม 10.8% เมื่อเปรียบเทียบกับสถาบันปัจจุบัน เมื่อแยก
พิจารณาตามลักษณะการยอมรับบรรทัดฐานมี 93.2% มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับคนภายนอกมี 83.8%

6. ปัจจัยหรือเงื่อนไขต่าง ๆ ที่ทำให้มีการ เปลี่ยนหรือไม่ เปลี่ยนกลุ่มอ้างอิง

เมื่อพิจารณาผู้ตอบทั้ง 3 กลุ่มพบว่า ทั้ง 3 กลุ่มนี้จะมีผู้ที่ เปลี่ยนกลุ่มอ้างอิงและไม่
เปลี่ยนกลุ่มอ้างอิง จะมากน้อยนั้นก็แล้วแต่จำนวน และสัดส่วนของผู้ตอบในแต่ละกลุ่ม หากพิจารณาถึง
ปัจจัยหรือ เงื่อนไขที่ทำให้มีการ เปลี่ยนหรือไม่ เปลี่ยนกลุ่มอ้างอิง จะพิจารณาได้จากการยอมรับบรรทัดฐาน
และค่านิยม ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ความภาคภูมิใจ และการปรึกษา เรื่องส่วนตัว ๆ

เมื่อพิจารณา เฉพาะกลุ่มที่ 1 ผู้ตอบที่ มีการ เปลี่ยนกลุ่มอ้างอิงนั้น มีปัจจัยหรือ เงื่อนไขที่
มาจากความสัมพันธ์ที่กับบุคคลภายนอกสูง สำหรับผู้ตอบในกลุ่มที่ 2 พิจารณาจากผู้ไม่ เปลี่ยนกลุ่ม
อ้างอิง พบปัจจัยหรือ เงื่อนไขที่ทำให้ไม่ เปลี่ยนกลุ่มอ้างอิงก็คือ การยังคงมีการยอมรับบรรทัดฐาน
และค่านิยมของสถาบัน เดิม (ระดับปริญญาตรี) มีความสัมพันธ์กับบุคคลที่เคยรู้จักมาก่อนและมีความ

ภาคภูมิใจในสถาบัน เดิม ในระดับสูงและปานกลาง ส่วนผู้ตอบในกลุ่มที่ 3 ที่ไม่เปลี่ยนกลุ่มอ้างอิงไปจากสถาบัน เดิม (ระดับปริญญาตรี) บัณฑิตหรือ เจอนไซที่สำคัญคือ การยอมรับบรรทัดฐานและค่านิยมของสถาบัน เดิม และการมีความสัมพันธ์กับบุคคลที่เคยรู้จักมาก่อน ในระดับสูงและปานกลาง และในกรณีที่ไม่เปลี่ยนกลุ่มอ้างอิงไปจากสถาบัน เดิมที่เลขทำงานของผู้ตอบกลุ่มที่ 3 พบบัณฑิตหรือเจอนไซที่ทำให้ไม่มีการ เปลี่ยนก็คือยังคงมีการยอมรับบรรทัดฐานและค่านิยมของสถาบันที่ เคยทำงาน มีความภาคภูมิใจและมีการปรึกษา เรื่องส่วนตัวกับบุคคลที่เคยทำงานร่วมกันมาในระดับสูงและปานกลาง

ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะ

1. ในการศึกษาครั้งนี้มีปัญหที่สำคัญอยู่ประการหนึ่ง คือ ปัญหาในการเข้าถึงแหล่งข้อมูล มีนักวิจัยจำนวน ไม่น้อยที่พบกับอุปสรรคดังกล่าว และผู้วิจัยก็ประสบกับอุปสรรคนี้เช่นกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เมื่องานวิจัยนั้น เกี่ยวข้องกับสถานภาพและทัศนคติของอาจารย์ในมหาวิทยาลัย แต่ในการแก้ไขปัญหาก็ได้รับคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาจนลุล่วงไปด้วยดี ดังนั้นจึงขอแสดงความสำนึกในพระคุณไว้ด้วย
2. ในการศึกษาครั้งต่อไปน่าจะมีการแก้ไขมาตรวัดให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น เนื่องจากมาตรวัดต่าง ๆ นั้นยังไม่มีผู้ใดเคยศึกษารายละเอียดมาก่อน การสร้างมาตรวัดจึงพยายามที่จะคัดแปลงมาจากมาตรวัดอื่นที่คล้ายคลึงกัน ประกอบกับใช้ประสบการณ์ที่ผู้วิจัยได้ศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัย และจากอาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อที่จะสร้างมาตรวัดที่จะทำการสื่อความหมายให้ตรงกับผู้ตอบแบบสอบถาม เช่น เดียวกัน ซึ่งผู้วิจัยคิดว่าในการศึกษาครั้งต่อไป เพื่อที่จะแก้ไขมาตรวัดให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น จึงควรมีคำถามที่วัดถึงสิ่งที่เกิดขึ้นในอดีตให้ปรากฏเห็นภาพที่ชัดเจนกว่าครั้งนี้ ซึ่งคำถามนั้นควรจะเป็นคำถามที่มีการมุ่งถึงลักษณะของการ เปลี่ยนหรือไม่เปลี่ยนกลุ่มอ้างอิงโดยตรง เมื่อครั้งในอดีต นอกจากนี้ควรมีคำถามที่ถามถึงการที่ผู้ตอบมีการอิงทั้ง 2 สถาบัน คือ สถาบัน เดิมและสถาบันปัจจุบันไปพร้อม ๆ กัน ควรจะมีการศึกษาต่อไปว่า การที่ผู้ตอบมีการอิงสถาบันมากกว่า 1 แห่ง มีผลก่อให้เกิดการขัดแย้งในความคิดหรือไม่ และ เมื่อเกิดการขัดแย้งแล้ว ผู้ตอบจะตัดสินใจ เลือกที่จะอิงกลุ่มไหน ซึ่งในกรณีเช่นนี้ อาจจะขยายขอบ เขตออกไปถึงสถาบันภายนอกมหาวิทยาลัยที่ผู้ตอบสังกัดอยู่ก็ได้

3. ในการศึกษาครั้งต่อไป ความร่วมมือและความเต็มใจในการให้ข้อมูลจะยังคงมีความสำคัญต่อการเก็บข้อมูลเหมือนเดิม ดังนั้น เพื่อให้ได้ผลอย่างมีประสิทธิภาพจึงน่าจะศึกษาถึงอาจารย์ที่สอนอยู่ในต่างจังหวัด เพราะอาจจะได้ความร่วมมือและเต็มใจในการตอบแบบสอบถามมากกว่าและทำให้ได้ภาพชัดขึ้น